

“Tophane İşi Lüleçilik”

Murat İres
Seramik Sergisi

24 Şubat – 19 Mart 2016

Küratör: Mehmet Lütfi ŞEN

zeytinburnu.bel.tr | 444 1984

Zeytinburnu Kültür Ve Sanat Merkezi Yayınları

Katalog No: 5

Koordinatör

Erdem Zekeriya Iskenderoğlu

Yayına Hazırlık

Veli Koç

Küratör

Mehmet Lütfi Şen

Asistan

Simay Sesigür

Proje Hazırlık

Tülin Özder

Fotoğraf

Cihat Hıdır

Editör

Aykut Ertuğrul

Grafik Tasarım

Alfabe İletişim

ISBN

978-605-65818-6-1

Bu katalog Şubat 2016 tarihinde “Murat İres” sergisi için İstanbul’da 1500 adet basılmıştır.

Eserin yayın hakları Zeytinburnu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’ne aittir. Yayının hiçbir kısmı, yazılı izin olmadan, tamamen, kısmen veya değiştirilerek yayınlanamaz, iktibas edilemez, fotokopi dahil her ne şekilde olursa olsun, elektronik veya mekanik yollarla kopya edilemez, bilgi olarak depolanamaz ve çoğaltılamaz.

Sunuş

Değerli sanatseverler,

İnsan fitratının bir cüzü olan güzellik duygusu, ancak sanat eserleriyle somut ifadesine kavuşur. Bu yönüyle sanatı; insanın, yaratılışından beri, hayatla kurduğu ilişki sonucunda ortaya çıkan estetik tecrübenin ifade edilişidir diye tanımlayabiliriz.

Sanatın tarih boyunca devam eden hikayesine bakılınca güzellik duygusunun farklı formlarda farklı eserlerde ama daima bir süreklilik içinde kendini gösterdiği görülür. Bu süreklilik içinde sanatın bazı dalları onu doğuran kültüre, mayalandığı toprakların ruhuna uygun olarak diğerlerine oranla daha çok ya da daha az ilgi görür. Hatta bazı sanat dallarından geriye sadece eserler kalır, onu icra eden sanatçılarınsa adeta nesli tükenir. Bu durum o sanat dalını doğuran ruhun eriyip kaybolmaya yüz tutması olarak okunabilir ki bu hazindir. Çünkü insanın sanat eseriyle olan ilişkisi çift taraflıdır; eser insanı inşa eder, insan da eseri.

Tophane seramiği de yıllar içinde değişen şartlar, toplum olarak dünyaya bakışımızın değişmeye veya değiştirilmeye çalışılmasından dolayı geleneksel sanatların başka dallarıyla birlikte hayatımızdan tamamen çekilen branşlardan biriydi. Elimizde sadece Osmanlı döneminden kalma eserler kalmıştı örnek olarak.

Bazen tarihin değiştirilemez gibi görülen akışına bir tek idealist insanın müdahalesi her şeyi değiştirir. Bence kıymetli sanatçı Murat İres’in çabası işte böyle bir çabadır. Tophane seramiği zanaatını yeniden canlandıran İres, inancı ve eserleriyle bir ruhun dirilişine de önemli katkılar sağlamıştır. Sanatçımızın eserlerinden oluşan “Tophane İşi Lülecilik” seramik sergisinin, Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi’nde sergileniyor olmasından onur duyuyor; başta saygıdeğer Murat İres olmak üzere sergide emeği geçen bütün arkadaşlarıma can-ı gönülden teşekkür ediyorum.

Murat AYDIN

Zeytinburnu Belediye Başkanı

Toprağı Tasarımla Pişirmek

Sanat eserleri inceleyerek bir insanlık tarihi yazılabilir. Sanat eserlerinin yapılış tekniği, kullanılan malzeme, yaratılış üslubu gibi veriler o eserin şekillendiği toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yetkinliği ile paralellik gösterir. Günümüz plastik dünyasının başat sanatları, hiç şüphesiz tarihin bir döneminde zanaat olarak doğmuş, bir başka dönemde sanata dönüşmüştür. Sadece bir sanat var ki, başlangıcı insanlığın yeryüzündeki başlangıcıyla eşzamanlı kabul edilir; pişirilmiş toprak.

Tarihin en erken dönemlerinin tek plastik ürünüdür seramik. Asurlulardan Hititlilere, Urartululardan Roma ve Bizans'a, Selçuklu'dan Osmanlı'ya birçok medeniyetin katkısıyla, seramik sanatının hayranlık uyandıracak örnekleri, içinde yaşadığımız coğrafyada, Anadolu'da şekillenmiştir. Cumhuriyet sonrası bu kadim seramik birikimi dünyadaki çağdaş üsluplarla da etkinleşerek yeni bir döneme girmiştir. Günümüz sanatçıları seramiği kadim geleneğin imkânlarıyla yeniden yaratırken, geçmişten gelen işlevsel olma önyargısını sanatsal tatla, estetik hazla değiştirmenin çabasını da vermek durumundalar. Günümüzde seramik endüstriyel üretimiyle günlük ihtiyaçlarımızı karşılar-ken, sanat üretimiyle de entelektüel imkânlar hazırlamaktadır.

Sanatçı dostum Murat İres seramik sanatımızın gerek tasarım, gerekse gelenekle kurduğu ilişki açısından gelecek nesiller için örnek olacak eserlere imza atmıştır. Sizlere sunduğumuz "Tophane İşİ Lüleçilik" projesi İres'in hem özgün tasarımlarını hem de günümüzde tamamen yok olduğu düşünülen tarihi tophane seramiklerinden örneklerin bir araya gelmesinden oluşuyor. Murat İres, "Tatbiki Güzel Sanatlar"da başlayan sanat hayatını, endüstriyel ürün tasarımları, modern eserler, yeni sanatçıların yetişmesi için eğitim çalışmaları, imza attığı önemli restorasyonlar ve son çalış-malarında yok olan Tophane seramiğini günümüzde yapabilen tek sanatçı olarak taçlandırmıştır.

Proje kapsamında sanatçımız Murat İres'le defalarca seramik atölyesinde bir araya geldik. İzlediği-niz eserlerin arka planındaki destansı çabaya, çamur ve fırından çıkış anlarına şahit olduk. Ben bu olağanüstü çalışma için kendisine şükranlarımı sunuyorum. Katalogumuz için Tophane Lüleçiliğini ve sanatçımızın seramik hayatını yetkin bir yazıyla özetleyen Sayın Meliha Coşkun'a, bu bir ömürlük sanat hayatının sizlere ulaşmasındaki bütün imkanları hazırlayan Zeytinburnu Belediye Başkanımız Sayın Murat Aydın'a ve emeği geçen arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Mehmet Lütfi ŞEN

Küratör

Dünden Bugüne Tophane Lüleçiliği;

Günümüzde varlığını, Tophane lüleçiliği-seramiklerine adanmış olan Murat İres; Bağlarbaşı'ndaki atöl-yesinde eski ustaların becerisine ulaşmak için gece gündüz çalışıyor. Tophane lüleçiliği-seramikleri-nin, günümüzdeki tek ustası olan Murat İres, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu, şimdiki adıyla Mar-mara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü mezunu. Öğrencilik yılları da dahil olmak üzere 32 yıldır toprakla uğraşan Murat İres; okuldan mezun olunca yıllarca Endüstriyel Seramikleri üzerine çalıştı. 1997-2006 yılları arasında bilgi ve tecrübesini genç öğrencilere aktarmak isteyerek, Uludağ Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. İznik yöresinde birçok Osmanlı eseri restorasyon ve konservasyon konusunda, geleneksel el sanatları ile ilgili temel bilgilendirilme kazanılmasına yönelik eğitim verdi. Bugüne kadar, eserleriyle sayısız sergi ve sanatla ilgili aktiviteye katılan sanatçı, günümüz seramik tarihinde iz bırakan işlere imza attı.

Murat İres'in meslek ve sanat hayatı; bir gün kapısını çalan Sibel Sırdaç Özan'ın beraberinde getirdiği bir kitaptaki Tophane lüleçiliğine ait bir seramik eserin fotoğrafını gösterip, yapıp yapamayacağı-nı sorması üzerine değişmiş oldu. İlk defa karşılaştığı, o güne kadar hiç ilgi alanına girmemiş olan Tophane lüleçiliği-seramiğinden etkilendi. Üzerinde altın ve gümüş yaldız kullanılmış, perdahlanmış, kırmızı kilden yapılmış, hakkında hiçbir şey bilmediği Tophane lüleçiliği-seramiği bütün ihtişamı-yla karşısında duruyordu. Hemen çalışmaya başladı. Öncelikle yurt dışı, yurt içi, çeşitli müzelerdeki Tophane seramiklerini görsel malzeme olarak araştırdı, diğer taraftan literatür ve belge incelemesi yapan sanatçı ne yazık ki Tophane seramiklerinin nasıl yapıldığına dair net bilgilere erişemedi. Bu bilinmezlik, konuya olan ilgisini daha da artırdı. Elindeki tek belge, geniş bir araştırmanın ürünü olan Erdiç Bakla'nın Tophane Lüleçiliği isimli kitabıydı. Bu bilinmezlik onu daha da hırslandırdı, gecesini gündüzüne kattı. Bunca yıl seramikle uğraştıktan sonra, bu gizem, Tophane seramiklerinin bilinmez-liği; onun enerjisini daha da kamçıladi, her yaptığı araştırmada karşısına çözülmesi gereken farklı bir problem çıkarıyor, var olan problemi aştıktan sonra farklı bir şeyleri keşfetmenin mutluluğunu yaşı-yordu. Birbirini takip eden onlarca teknik problemi aştıktan sonra, yaptığı denemelerde, kilin kimyasal özelliklerinden, astarlama, perdahlama ve pişirme tekniklerine kadar bir sürü problemi çözümlemek zorunda kaldı. Temel malzemesi kil olan bu hammadeyi bulabilmek için Türkiye'yi dolaştı. Kullandığı toprak sıradan bir kil değildi; diğer kullanılan çömlekçi çamurlarından farklıydı. Ürünlerini desenle-

Tasarım: Yaprak İnce

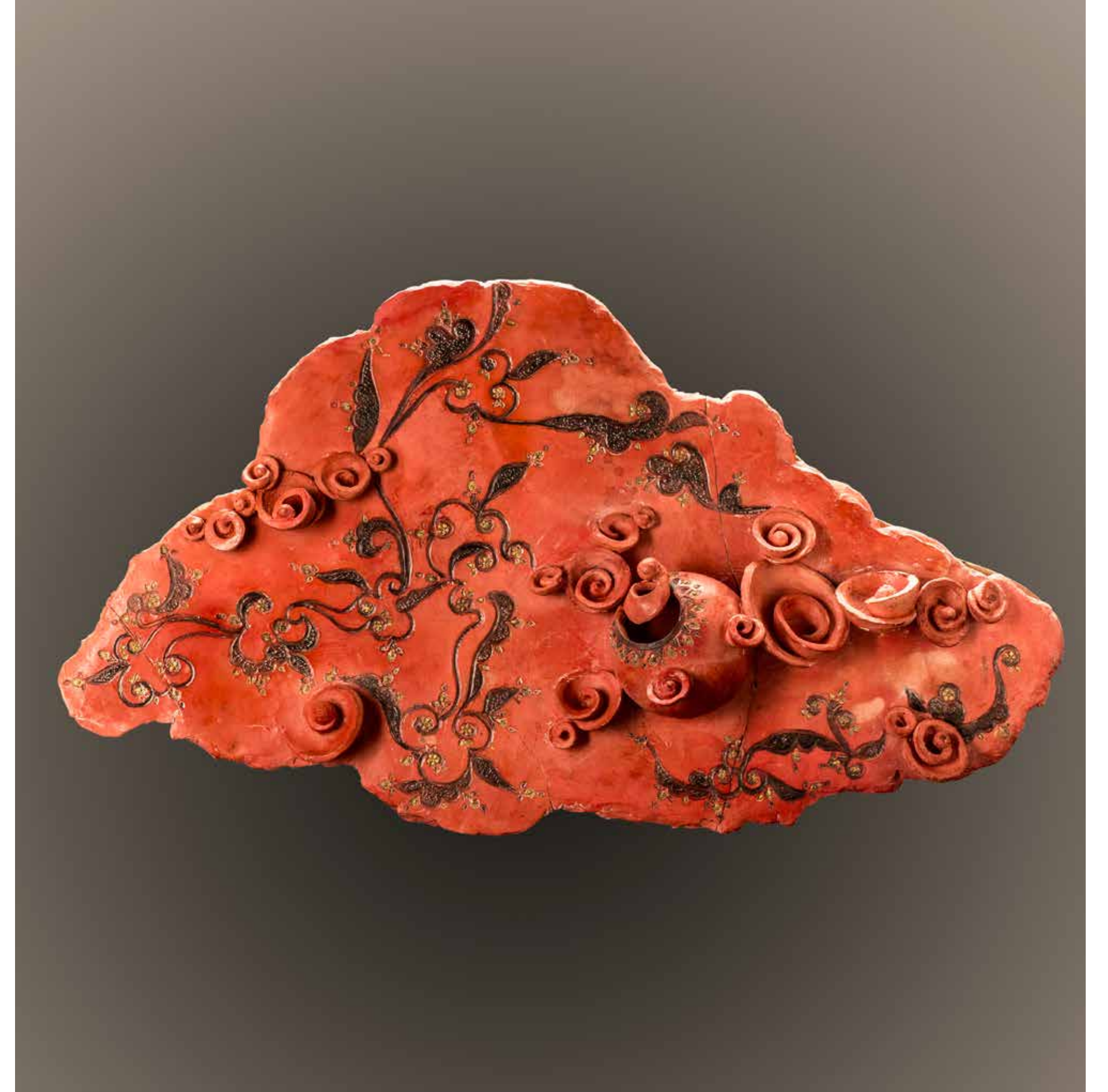
mek için kullandığı kalemleri şimşir ağacından kendisi yaptı, desenleri bezemek için altın ve gümüş yaldız kullandı. Sırlanmış gibi duran ürünleri, fırından çıktıktan sonra parlak gözükmeleri için, aynı yöne doğru kaplumbağa bağı, cam, kemik, deriden yapılmış malzemelerle elini kullanarak parlatmak için günlerce perdahlama yaptı.

Beş yıl bittiğinde hala istediği sonuca ulaşamamış olmasına rağmen, bir Osmanlı geleneği olan Tophane lüleciliği-seramiklerinin yeniden üretimine başlamıştı. Hiç tükenmeyen enerjisi ve coşkusuyla mükemmele ulaşana kadar çalışmaya devam etti.

Osmanlı döneminde lüleciliğin en güzel örnekleri İstanbul'un Tophane semtinde yapılmış olup adını buradan almıştır. Zamanında atölyelerin bulunduğu Lülecî Hendek Sokağı bugün halen adını muhafaza eder. Murat İres'le karşılaşana dek, lülecilik; ustaların özel bilgilerini ve yapım tekniklerini ömür boyu sır olarak sakladıkları için süreklilik göstermemiş, son ustanın 1955 yılında vefatıyla Tophane lüleciliği-seramikleri tarihin tozlu raflarında yerini almıştı. Ustaların elinde 330 yıl yaşayan bu zanaat, günümüzde Tophane lüleciliği-seramikleri, Murat İres'in mükemmele ulaşma çabasının bir sonucu olarak, tekrar yaşamaya başlamıştır. Estetik, fonksiyonel ve geleneksel olanın, İres tarafından yeniden üretilmesiyle Tophane lüleciliği tekrar sanat tarihindeki yerini almıştır.

İres, geleneksel olanı üretirken bir yandan da bu malzemeden yola çıkarak modern olarak neler üretilebileceğinin sancılarını yaşamıştır. Hem form hem de desen bakımından kendi tasarımlarını yaparak kendi karakterini yaratmıştır. Geçmişle geleceğin kesişim noktasında ürettiği modern seramiklerle gelecek olana zemin hazırlayan İres için; bundan sonrası, bu işleri yaşatmaya meraklı, araştırma heyecanını yitirmemiş yeni nesillere aittir.

Meliha COŞKUN

58 x 46 x 4 cm
Çin Bulutu.

75 x 43 x 10 cm
Çin Bulutu.

48 x 51 x 3 cm
Tophane Tekniği Serbest Çalışma.

52 x 44 x 3 cm
Tophane Tekniği Serbest Çalışma.

46 x 42 x 3 cm
Tophane Tekniği Serbest Çalışma.

Lüle örnekleri.

Lüle örnekleri.

5 x 6 cm
Kahve Fincanı.

5 x 6 cm
Kahve Fincanı.

Kahve Fincan Takımı.

Kahve Fincan Takımı.

Kahve Fincan Takımı.

Kahve Fincan Takımı.

5 x 6 cm
Kahve Fincanı.

Kahve Fincanı Takımı.

Kahve Fincan Takımı.

Çap: 6 x Yükseklik: 8,5 cm
Zarflı Fincanlar.

Zarflı Fincan Takımı.

Zarflı Fincan Takımı.

9 x 14 x 5 cm
Sarraf (Kahve) Küreği.

Çap: 11 cm x Yükseklik: 14 cm
Demlik.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 25 cm
Kahvedan.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 19 cm
Kahvedan.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 19 cm
Kahvedan.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 16 cm
Kahvedan.

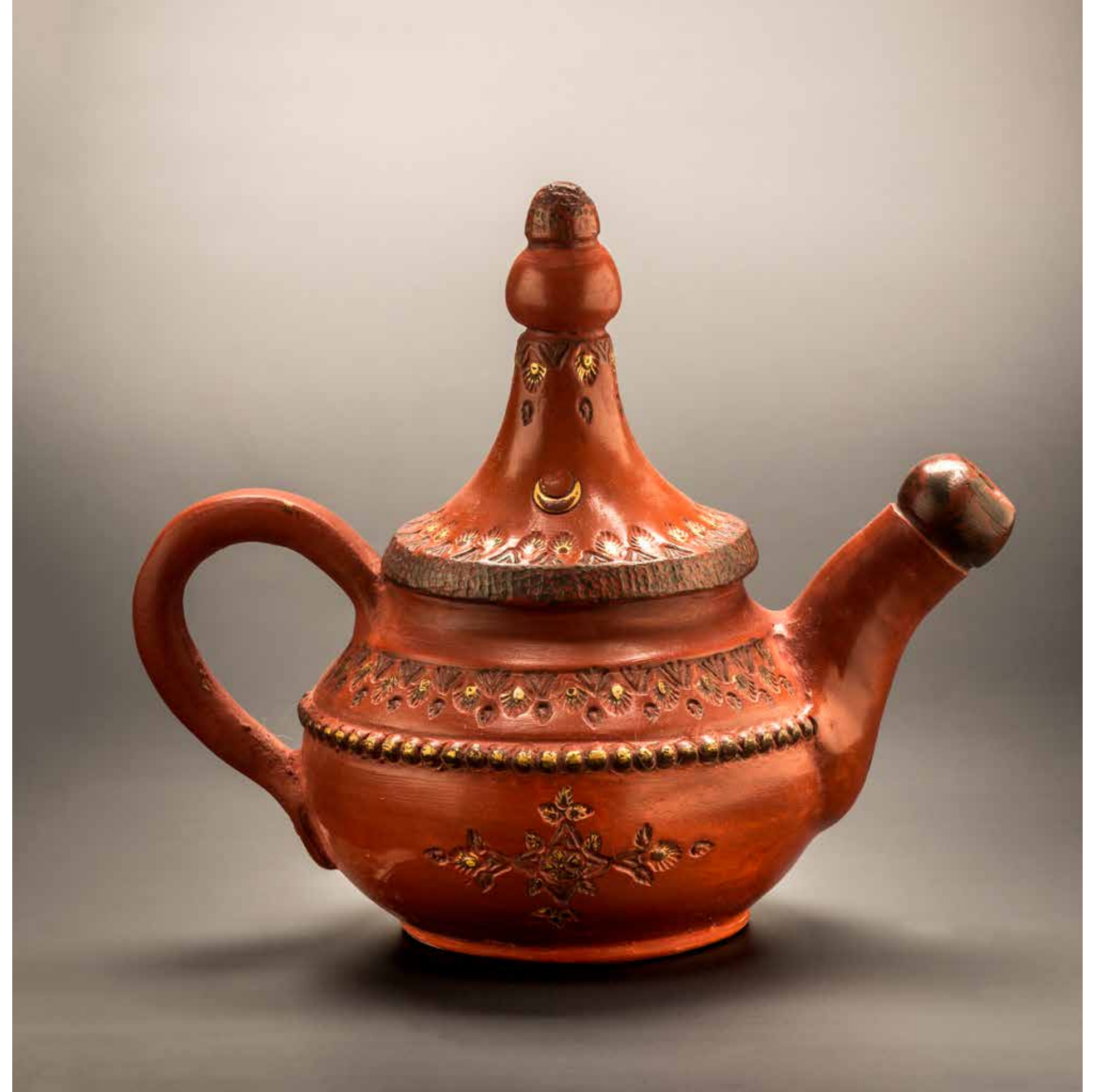
Çap: 10 cm x Yükseklik: 17 cm
Kahvedan.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 22 cm
Kahvedan.

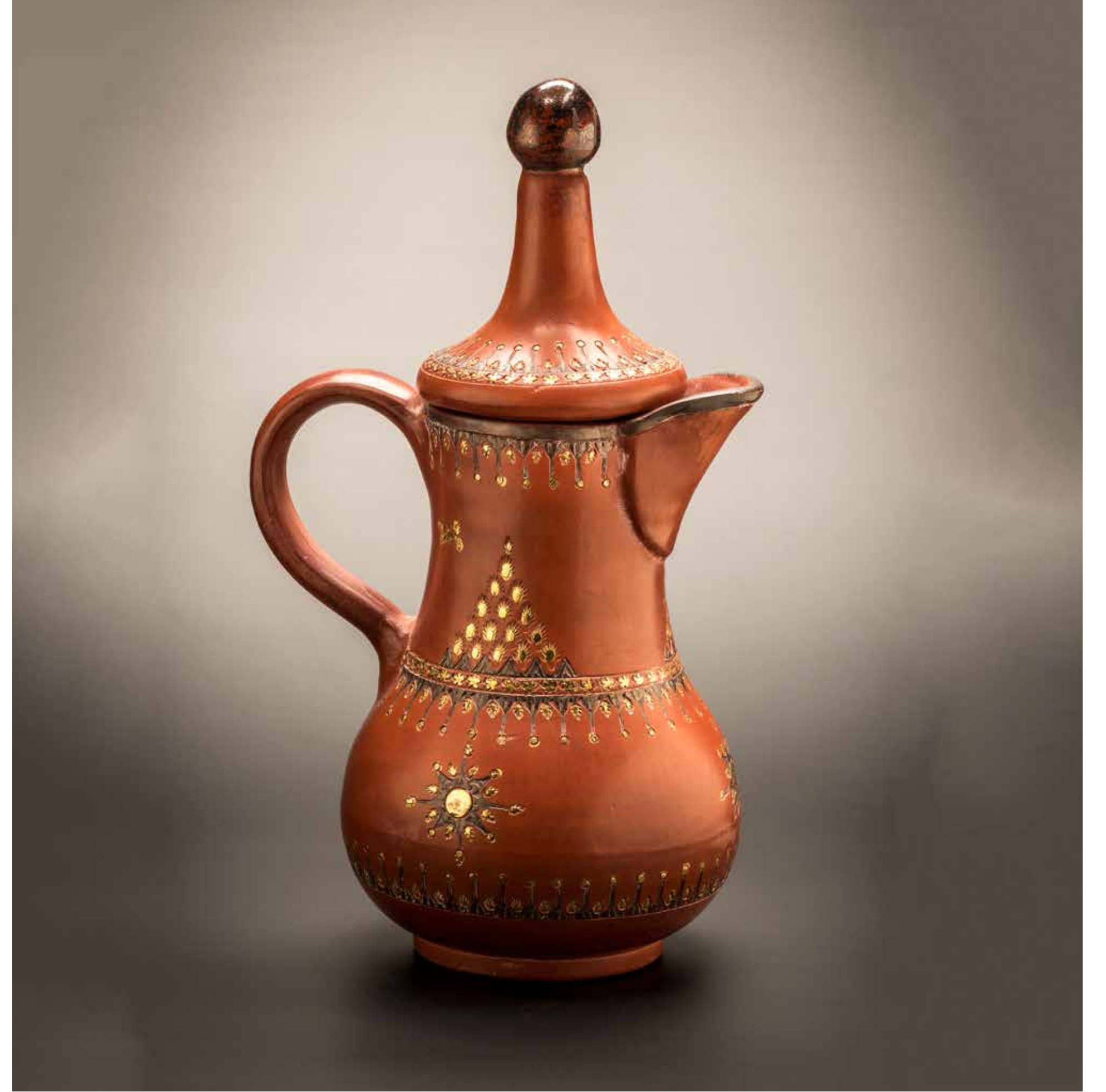
Çap: 11 cm x Yükseklik: 16 cm
Kahvedan.

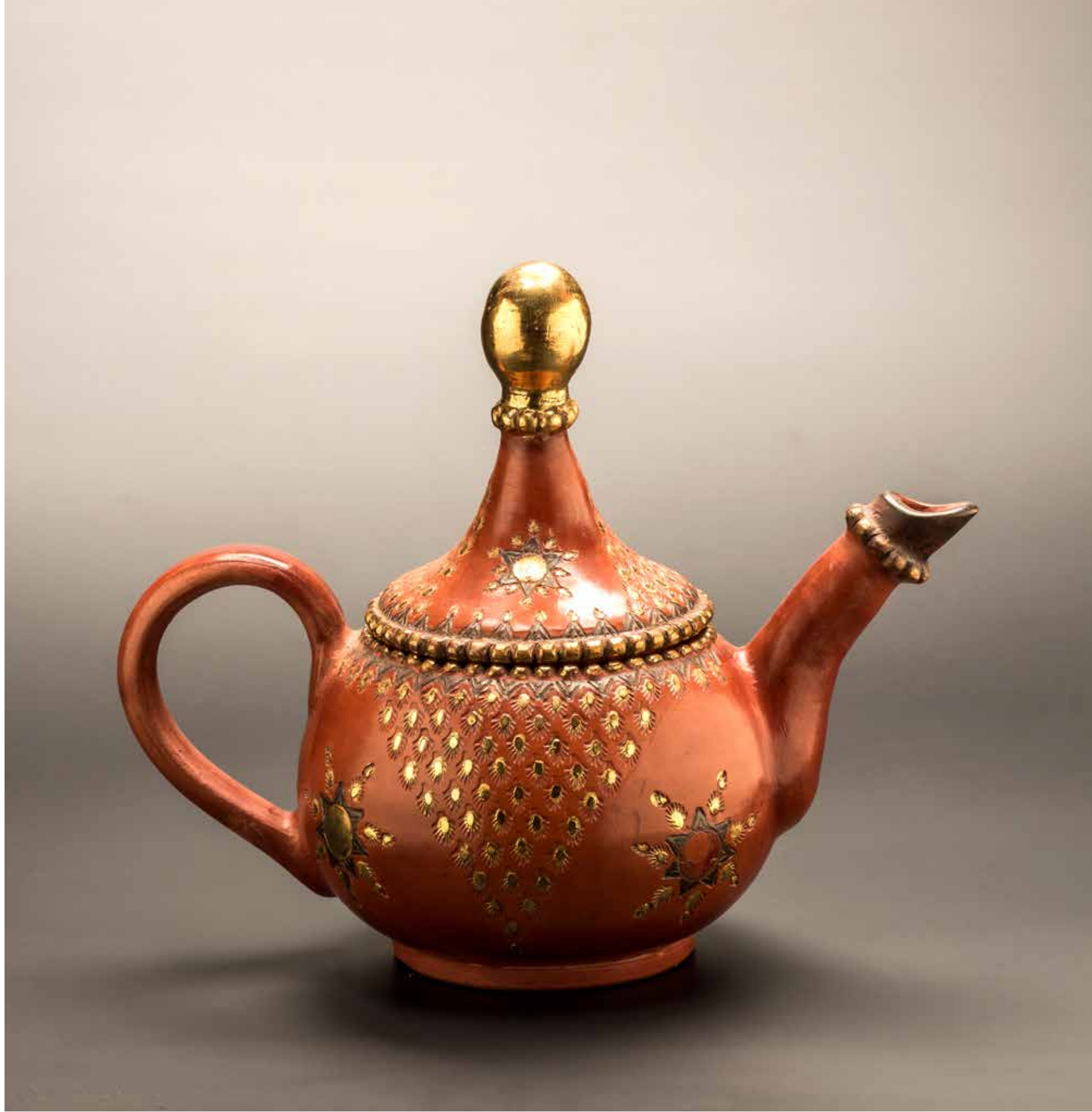
Çap: 10 cm x Yükseklik: 15 cm
Kahvedan.

Çap: 11 cm x Yükseklik: 26 cm
Kahvedan.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 27 cm
Kahvedan.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 18 cm
Demlik.

Çap: 11 cm x Yükseklik: 16 cm
Demlik.

Çap: 13 cm x Yükseklik: 26 cm
Kahvedan.

Çap: 13 cm x Yükseklik: 26 cm
Kahvedan.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 27 cm
Kahvedan.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 27 cm
Kahvedan.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Kahvedan Seti.

Çap: 28 cm x Yükseklik: 2 cm
Tepsi.

Çap: 28 cm x Yükseklik: 2 cm
Tepsi.

Çap: 28 cm x Yükseklik: 2 cm
Tepsi.

Çap: 35 cm x Yükseklik: 3 cm
Tepsi.

Çap: 35 cm x Yükseklik: 3 cm
Tepsi.

Çap: 35 cm x Yükseklik: 3 cm
Tepsi.

Çap: 28 cm x Yükseklik: 2 cm
Tepsi.

Çap: 35 cm x Yükseklik: 3 cm
Tepsi.

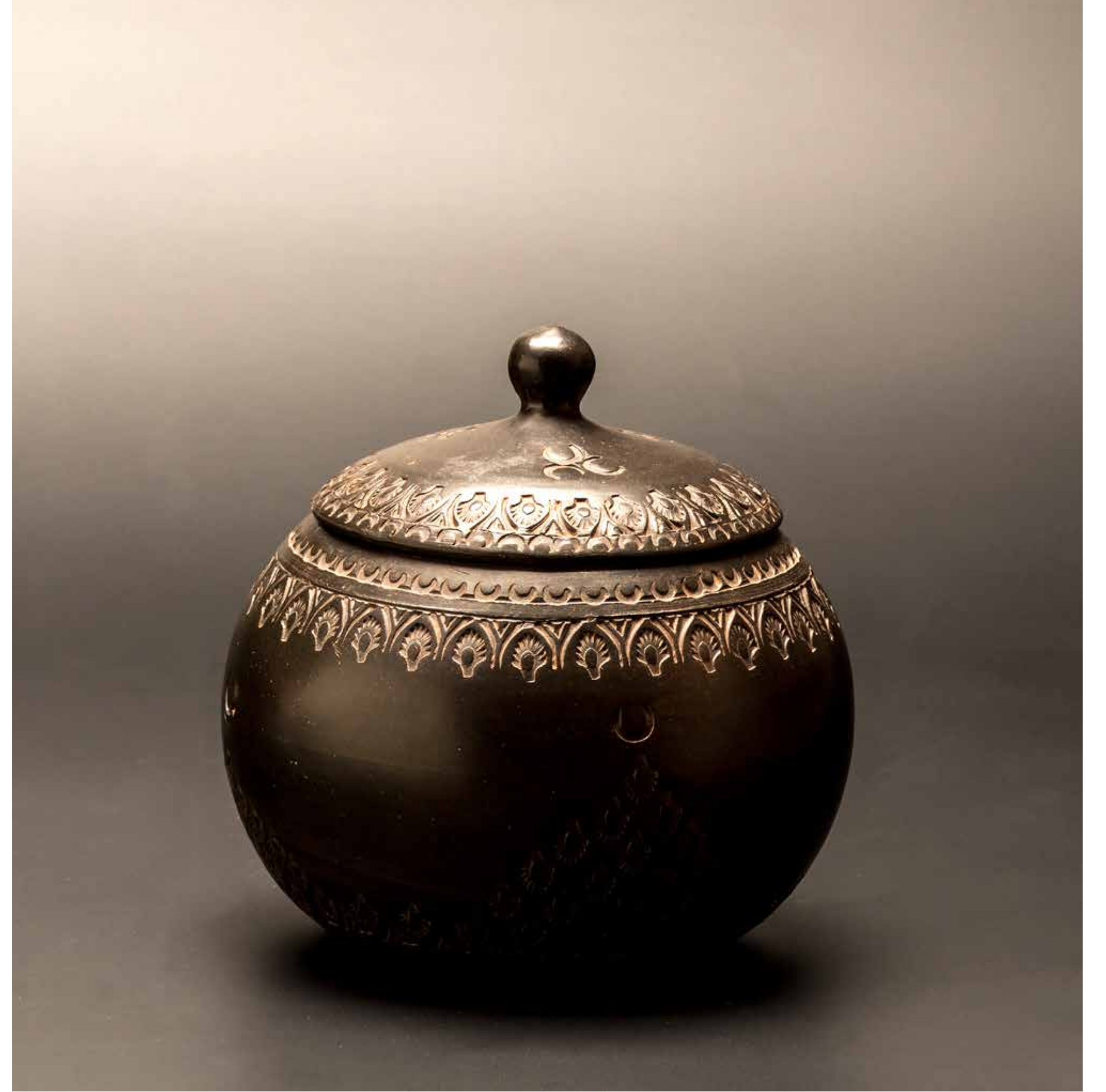
Çap: 10 cm x Yükseklik: 13 cm
Şekerlik.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 14 cm
Şekerlik.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 9 cm
Şekerlik.

Çap: 11 cm x Yükseklik: 11,5 cm
Şekerlik (Redüksiyonlu).

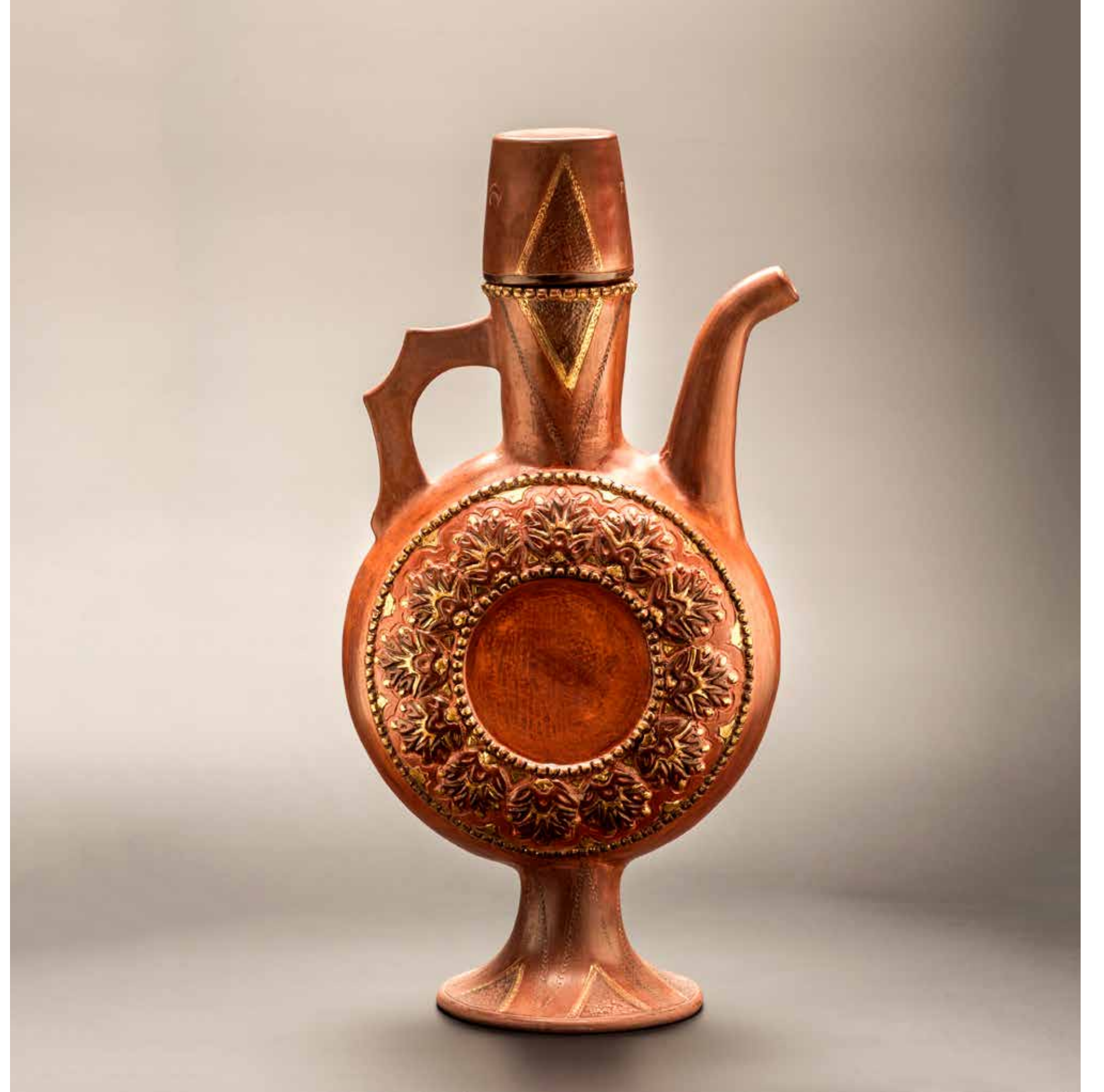
Çap: 9,5 cm x Yükseklik: 11 cm
Şekerlik.

Çap: 11 cm x Yükseklik: 21 cm
Ayaklı Şekerlik.

Yükseklik: 37 cm
Matara.

Yükseklik: 37 cm
Matara.

Çap: 14 cm x Yükseklik: 19 cm
Gece Sürahisi.

Çap: 14 cm x Yükseklik: 19 cm
Gece Sürahisi.

Çap: 14 cm x Yükseklik: 19 cm
Gece Sûrahisi.

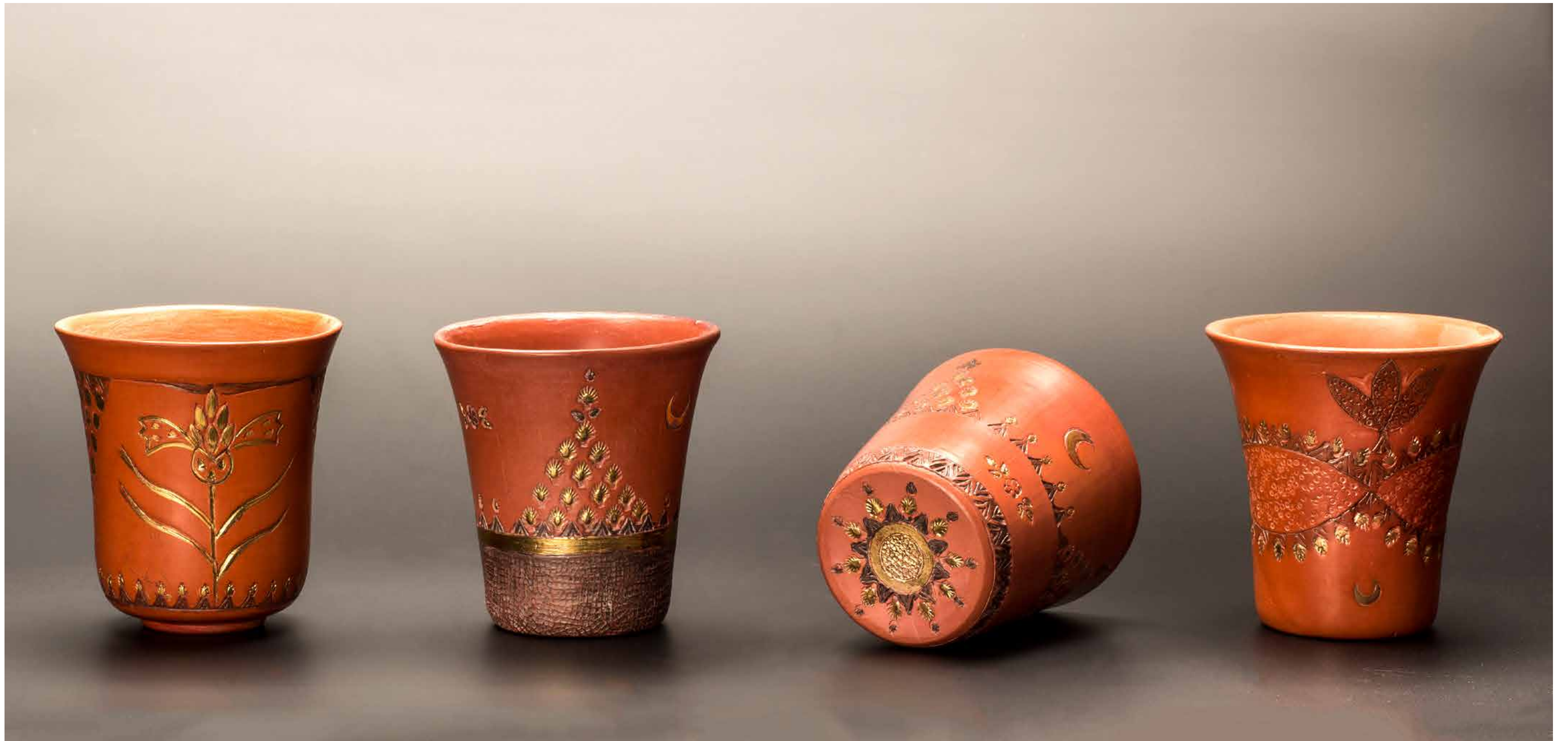
Çap: 13 cm x Yükseklik: 17,5 cm
Sûrahi.

Çap: 13 cm x Yükseklik: 15,5 cm
Sûrahi.

Çap: 13 cm x Yükseklik: 15,5 cm
Sûrahi.

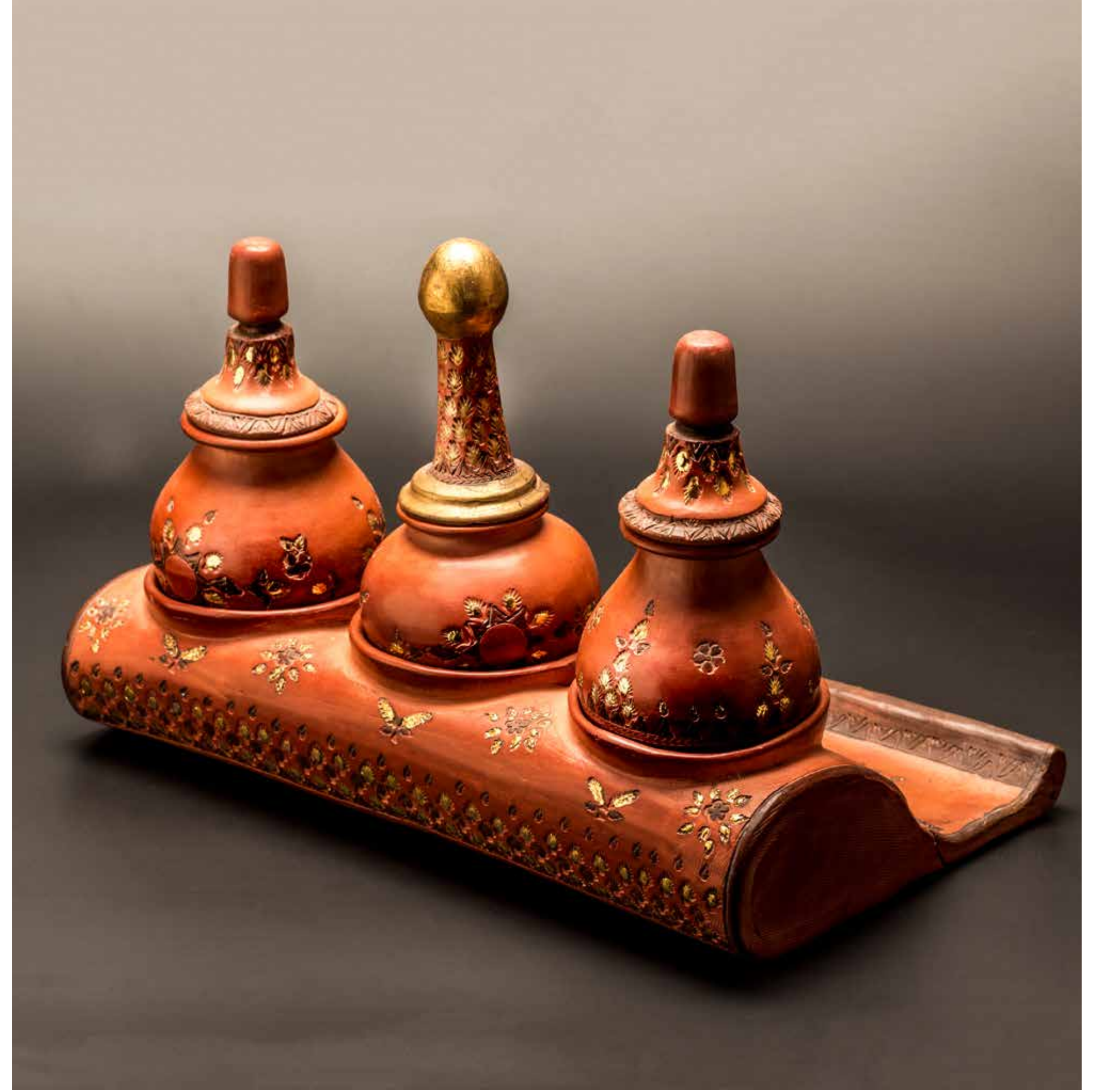
Çap: 10,5 cm x Yükseklik: 20,5 cm
Vazo.

Çap: 10,5 cm x Yükseklik: 20,5 cm
Vazo.

Detay, Logo ve İmza

14 x 25 x 18 cm
Hokka Takimi.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 11,5 cm
Askı Topu.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 14 cm
Askı Topu.

Çap: 12 cm x Yükseklik: 14 cm
Askı Topu.

Çap: 10 cm x Yükseklik: 11,5 cm
Askı Topu.

Çap: 13 cm x Yükseklik: 23 cm
Tütsülük.

50 x 19 cm
İbrik.

Çap: 15 cm x Yükseklik: 8 cm
Çamçak.

Çap: 15 cm x Yükseklik: 6 cm
Kına Tasi.

Çap: 15 cm x Yükseklik: 6 cm
Kına Tasi.

Çap: 16 cm x Yükseklik: 6 cm
Çamçak.

Çap: 15 cm x Yükseklik: 8 cm
Şifa Tasi.

Çap: 14 cm x Yükseklik: 5 cm
Şifa Tasi.

25 x 30 cm
Ying Yang Yorum.

30 x 25 cm
Ying Yang Yorum.

25 x 30 cm
Ying Yang Yorum.

27 x 27 cm
Ying Yang Yorum.

27 x 27 cm
Ying Yang Yorum.

25 x 25 cm
Ying Yang Yorum.

18 x 32 cm
Ying Yang Yorum.

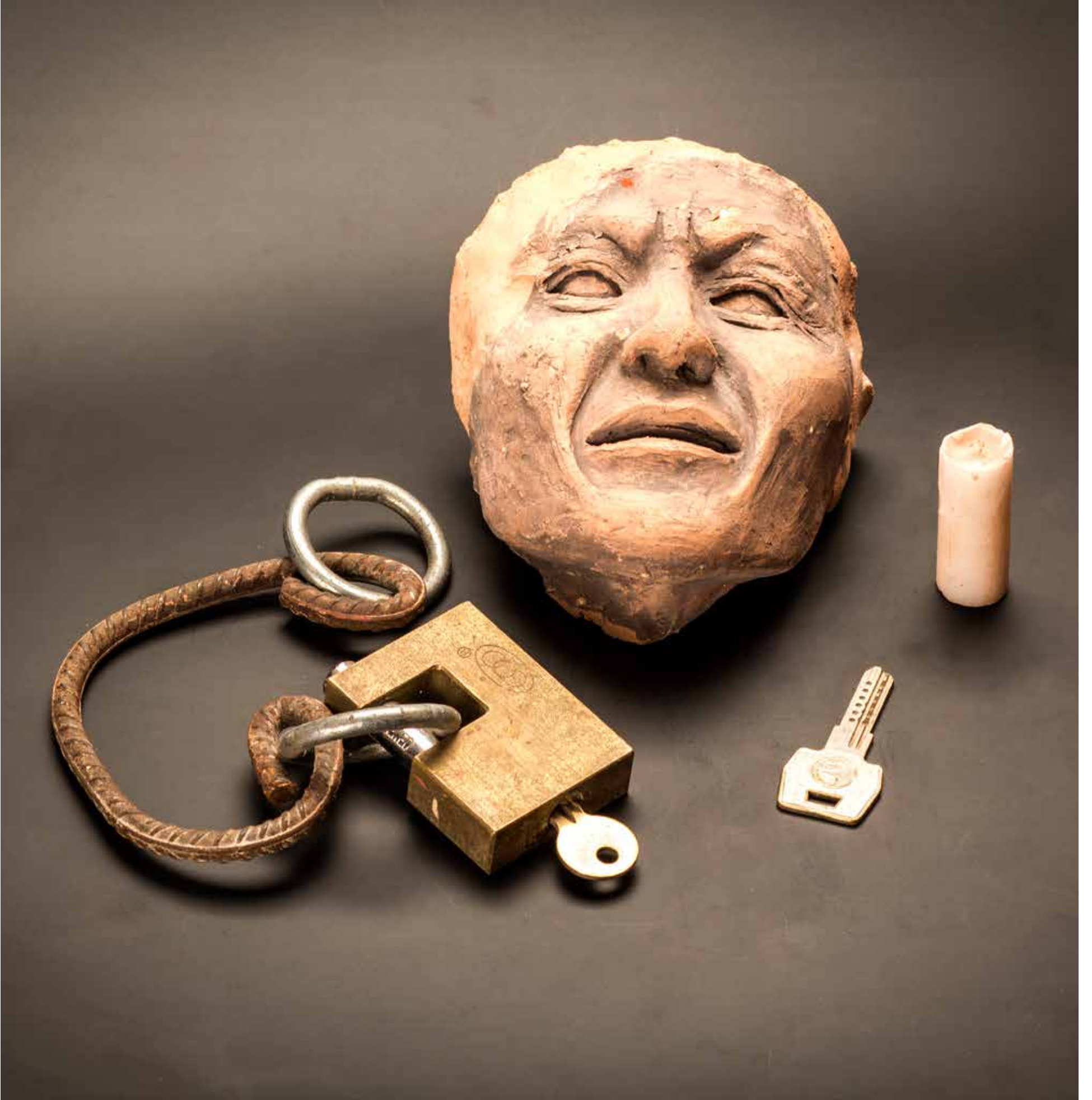
25 x 25 cm
Ying Yang Yorum.

25 x 32 cm
Ying Yang Yorum.

18 x 26 cm
İsimsiz.

35 x 35 x 80 cm
Yerleştirme.